

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΙΑΜΗΣ

54 ΗΜΕΡΕΣ

Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης

ΚΕΔΡΟΣ

Βασίλης Τσιάμης: 54 ΗΜΕΡΕΣ

Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης

ISBN 978-960-04-5223-5

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© Βασίλης Τσιάμης, 2021

© Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2021

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

Μεχμέτ και Έλληνες άρχοντες

Στο παλάτι της Εντίρνε τα πάντα κυλούσαν με νωχελικό ρυθμό· μια γλυκιά ραστώνη ρευστοποιούσε ανθρώπους και αντικείμενα. Η ατμόσφαιρα ανέδιδε μόσχο, κανέλα και γαρίφαλο. Ένα συγκρότημα, με νεί, σαντούρι, άρπα και ούτι, αποτελούμενο από έξι άντρες και μία γυναίκα, έπαιζε απαλή, μεθυστική μουσική. Οι νότες ήταν γλυκές, στους δρόμους του πάθους, γεμάτες παράπονο. Εκείνη τη μέρα ο νεαρός σουλτάνος είχε επιλέξει να ξεκουραστεί και να απολαύσει τα αγαθά του: το εκλεκτό κρασί, το καλό φαγητό και τις ερωμένες του στο χαρέμι.

Από το πρωί υπηρέτες, γυναίκες του χαρεμιού και επίσημες σύζυγοι και ευνούχοι πηγαينوέρχονταν αθόρυβα, αγωνιώντας να προλάβουν και να ικανοποιήσουν κάθε επιθυμία του.

Αφού τον περιποιήθηκαν στο λουτρό, άλειψαν το σώμα του με νάρδο – ένα ευωδιαστό αρωματικό έλαιο – και άλλα αιθέρια έλαια από βασιλικό, μενεξέδες και γαρίφαλο που αιχμαλώτιζαν τις αισθήσεις. Ακόμη και οι πάντα σκυθρωποί σωματοφύλακες με τα τεράστια μονόκοπα τσεκούρια είχαν χαλαρή όψη. Ο Μεχμέτ απολάμβανε αυτές τις στιγμές χαλάρωσης. Η μέρα είχε κυλήσει κι είχε φτάσει απόγευμα.

Όλα τα καλά όμως, ακόμη και στο παλάτι του σουλτάνου, ενίοτε διακόπτονται απότομα. Υπεύθυνοι γι' αυτό ετούτη τη φορά

ήταν οι τρεις έμπιστοι εξέχοντες Έλληνες που περίμεναν να τους δεχτεί σε ακρόαση. Η μισή Αδριανούπολη ήταν δική τους. Και οι τρεις διέθεταν αμέτρητα ακίνητα. Τους ανακοίνωσε με σιγανή φωνή ο αρχιευνούχος Σεχαμπεντίν και ο Μεχμέτ τούς δέχτηκε αμέσως.

Πρώτος μπήκε ο άρχοντας Θωμάς Καταβοληγός, άνθρωπος με μεγάλη επιρροή στους υποταγμένους Ρούμηδες. Ο Έλληνας μεγαλοεπιχειρηματίας της Αδριανούπολης δεν κατείχε κανένα κρατικό αξίωμα. Ωστόσο, το κύρος που του προσέδιδαν η καταγωγή του, τα πλούτη του και κυρίως οι σχέσεις του με τον νεαρό σουλτάνο, καθώς και η προσωπική επιβολή του στους συμπατριώτες του και στους ξένους, ήταν ο λόγος για τον οποίο όλοι θεωρούσαν πως ήταν ο ουσιαστικός ηγέτης των Ρούμηδων της Αδριανούπολης. Πολλοί μάλιστα, παρερμηνεύοντας την ανεπίσημη νομιμοποίηση της δύναμής του, τον αποκαλούσαν «άρχοντα», όπως χαρακτήριζαν οι Έλληνες κάθε Ρωμό που είχε τη δύναμη να μπαινοβγαίνει ελεύθερα στο παλάτι. Ο άρχοντας Θωμάς Καταβοληγός συνήθιζε να φέρνει πεσκέσι στον νεαρό σουλτάνο ένα ταψί σιροπιαστά γλυκά για να συνοδεύουν το τσάι με μήλο και κανέλα που απολάμβαναν καθώς συζητούσαν.

Ακολούθησαν ο μεγαλύτερος Ιωάννης Κυρίτζης Απόκαυκος και ο νομομαθής Δημήτριος Αγαλλιανός.

«Χαίρε, άρχοντα Καταβοληγέ. Ποιος άνεμος σε φέρνει μπροστά μου;» είπε ο Μεχμέτ, δήθεν αθώα, αλλά με περιπακτική χροιά στη φωνή του.

«Ευνοϊκός όπως πάντα, υπέροχε, αξεπέραστε σε χαρίσματα σουλτάνε μου!» αποκρίθηκε ο Καταβοληγός με υπερβολική δουλοπρέπεια καθώς προσκυνούσε.

Ο Μεχμέτ ένωσε ένα κύμα ηδονής να τον κατακλύζει. Με ένα νεύμα του ο υπεύθυνος της φρουράς του σουλτάνου, ο γενίτσαρος Καγιανά Τουρκμάζ μπιν Μουσταφά, συνόδευσε έξω από την

αίθουσα όλους τους παρατρεχάμενους. Οι τρεις Έλληνες είχαν έρθει να μιλήσουν για δουλειές.

«Απλώς, αν έχετε λίγο χρόνο, θα ήθελα να σας εκθέσω κάποια προβλήματα που προέκυψαν σχετικά με ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητές μας, σεβαστούπέρτατε», αναφώνησε ο Καταβοληνός.

«Το μόνιμο άγχος σου, άρχοντα Καταβοληνέ. Ο κόσμος να καίγεται, οι επιχειρήσεις για σένα είναι πάνω απ' όλα! Είσαι άνθρωπος του μέλλοντος τελικά», είπε με σαρκαστικό τόνο ο Μεχμέτ και ξέσπασε σε τρανταχτά γέλια. «Ας είναι, ας είναι... έλα, άρχοντα Καταβοληνέ, πες μου τι θες».

Στην ησυχία της αίθουσας ο Καταβοληνός άρχισε να αναπτύσσει τις επιχειρηματικές ανησυχίες του στον νεαρό σουλτάνο. Οι δύο άλλοι άντρες περίμεναν υπομονετικά τη σειρά τους.

Ξαφνικά ο Μεχμέτ τον διέκοψε και του είπε:

«Σκέφτομαι να πολιορκήσω την Κωνσταντινούπολη, καλέ μου φίλε. Ποια είναι η γνώμη σου;»

Ο Θωμάς Καταβοληνός πολλά είχε δει και είχε ακούσει στα εξήντα χρόνια της ζωής του. Ήταν έξυπνος άνθρωπος, έμπειρος, με αναπτυγμένη την αίσθηση του χιούμορ. Πολύ λίγα πράγματα μπορούσαν να τον εκπλήξουν. Παραλίγο, όμως, να πάθει αποπληξία από αυτό που μόλις άκουσε. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτό, ήταν γνωστό ότι ο νεαρός σουλτάνος ήταν κρυψίνους. Αν έλεγε σε κάποιον κάτι τόσο σοβαρό, τότε ο κοινωνός των προθέσεών του θα έπρεπε να το πάρει μαζί του στον τάφο. Ουαί κι αλίμονο αν διαδιδόταν, έστω και σαν φήμη. Γι' αυτό τον λόγο ο Θωμάς Καταβοληνός δεν ήθελε να γνωρίζει τίποτα σχετικά με τις επιδιώξεις του.

«Σουλτάνε μου, τι να πω κι εγώ... δεν ξέρω... Δηλαδή, δεν καταλαβαίνω... Και ποιος είμαι εγώ για να μοιραστώ μαζί σου ένα τόσο σοβαρό σχέδιο. Δεν είμαι για τέτοια εγώ, σεβαστούπέρτατέ μου».

«Ηρέμησε και μίλησε ελεύθερα, άρχοντα Καταβοληγέ...» του είπε με αυστηρή φωνή ο Μεχμέτ.

«Σουλτάνε μου, είσαι πανίσχυρος. Είσαι ηγέτης μιας τεράστιας αυτοκρατορίας. Ο λαός σου σε λατρεύει – μουσουλμάνοι και χριστιανοί. Ίσως η Κωνσταντινούπολη να στέκεται καρφί στο μάτι σου, αλλά δεν την έχεις ανάγκη – τουλάχιστον τώρα. Είσαι ακόμη πολύ νέος, σουλτάνε μου. Όχι ότι αυτό είναι μειονέκτημα για σένα, απεναντίας, δεν θέλω να πω κάτι τέτοιο, αλλά το λέω γιατί το μέλλον σου ανήκει. Έχεις πολλά χρόνια μπροστά σου για να κατακτήσεις όχι μόνο την Κωνσταντινούπολη αλλά και ολόκληρη την οικουμένη».

«Για στάσου», τον διέκοψε ο Μεχμέτ, ο οποίος πρόσεξε τις μεγάλες στάλες ιδρώτα που λαμποκοπούσαν στο μέτωπο του δύσμοιρου Καταβοληγού. «Θεωρείς ότι δεν μπορώ να πάρω την Κωνσταντινούπολη αν το θελήσω;»

«Όχι βέβαια! Αντιθέτως, υπέρτατε σουλτάνε μου, αντιθέτως...»

«Ε, τότε;»

«Τα τείχη της Κωνσταντινούπολης υψώνονται περισσότερο από χίλια χρόνια. Είναι μυθικά για την αντοχή τους. Δεν είναι μυστικό ότι εκεί κατατροπώθηκαν μεγάλες στρατιές κι έσπασαν τα μούτρα τους σπουδαίοι στρατηλάτες. Αυτό είναι το μόνο που δεν θα ήθελα να πάθεις εσύ, σεβαστέ μου, μοναδικέ σε όλη τη γη σουλτάνε. Δες πώς έχουν τα πράγματα. Μόνη της θα σου παραδοθεί η Κωνσταντινούπολη, μόνη της θα συρθεί στα πόδια σου και θα σου ζητήσει να την κυριεύσεις. Είναι θέμα χρόνου. Γιατί να διακινδυνεύσεις όλους τους πόρους της αυτοκρατορίας για κάτι που αργά ή γρήγορα θα πέσει σαν ώριμο φρούτο; Σε ό,τι με αφορά, εσύ είσαι ο σουλτάνος μου και είμαι πιστός υπηρέτης σου, τόσο εγώ όσο και όλοι οι Έλληνες χριστιανοί. Είμαι πιστός δούλος σου ό,τι κι αν αποφασίσεις».

«Θωμά Καταβοληγέ, είμαι ο σουλτάνος, η σκιά του Αλλάχ στη

γη. Σαν να με υποτιμάς μου φαίνεται», είπε σε αυστηρό τόνο ο Μεχμέτ.

Ο Έλληνας άρχοντας ξεροκατάπие. Βρέθηκε στη γνώριμη γι' αυτόν δύσκολη θέση όπως κάθε φορά που ο σουλτάνος αποφάσιζε να τον στριμώξει. Στην κουβέντα μπήκε ο νομομαθής Αγαλλιανός. Με υπερβάλλοντα ζήλο είπε:

«Σουλτάνε μου ένδοξε, εμείς μισούμε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τους Δυτικούς και τον πάπα. Αυτοί απειλούν την πίστη μας, αυτοί με τα εγκλήματά τους μας καθήλωσαν σε αυτή την παρακμή. Μόνη ελπίδα για μας και τους συμπατριώτες μου είσαι εσύ, σουλτάνε μου, και η ζωή υπό τη σεπτή σκέψη σου. Ποτέ κανένας Έλληνας δεν θα ξεχάσει τα αίσχη του 1204, όταν η Κωνσταντινούπολη αλώθηκε και λεηλατήθηκε από τους βρωμερούς τριχωτούς αγροίκους της Δυτικής Ευρώπης. Επί τρεις ημέρες έσφαξαν, λεηλάτησαν και κατέστρεψαν, σκυλεύοντας ακόμη και τάφους. Κι αυτά τα έκαναν χριστιανοί σε χριστιανούς. Ακόμη ζέχνει η Αγία Σοφία από τις ακαθαρσίες τους. Αυτή την εμπάθεια και αυτό το μίσος δεν πρόκειται ποτέ κανείς να τα ξεχάσει, σουλτάνε μου! Όπως έγραψε και ο υπέροχος λόγιός μας Νικήτας Χωνιάτης, οι Σαρακηνοί σε σχέση με τους Φράγκους είχαν περισσότερη ανθρωπιά».

«Μα αν θυμάμαι καλά, άρχοντα Αγαλλιανέ, εσείς τους καλέσατε τότε. Αν κάνω λάθος, διόρθωσέ με», είπε με ήρεμο τόνο ο Μεχμέτ.

Σιωπή. Αμηχανία. Δεν ήξεραν τι να απαντήσουν. Τους έλουσε κρύος ιδρώτας. Μέσα τους βλαστημούσαν την ώρα και τη στιγμή που έκαναν τέτοια συζήτηση. Τον λόγο ζήτησε ο Απόκαυκος Κυρίτζης. Ο Μεχμέτ τού τον έδωσε.

«Αστείρευτε σε γνώση, σουλτάνε μου, είμαστε σε μειονεκτική θέση μέσα στον ίδιο τον τόπο μας, ενώ οι Φράγκοι, οι Πιζάνοι, οι Γενουάτες, οι αισχροί Καταλανοί, οι Αμαλφιτανοί και όλος αυτός

ο συρφετός μπορούν να εφαρμόζουν κερδοσκοπικές στρατηγικές, προκαλώντας σοβαρές ζημιές στον ντόπιο πληθυσμό. Μας πίνουν το αίμα χρόνια τώρα! Χάρη σε εσάς καταφέραμε να κάνουμε κι εμείς δουλειές!» Πήρε μια βαθιά ανάσα και πρόσθεσε: «Σουλτάνε μου, ο λαός μας λέει “κάλλιο του Τούρκου το σπαθί παρά του Φράγκου το ψωμί”. Αυτό το βλέπεις, σουλτάνε μου, καθημερινά. Όπως σκεφτόμαστε εμείς, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο σκέφτονται και οι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης. Και ο ίδιος ο αυτοκράτορας, αν είναι συνετός και σοβαρός, μόνος του θα σου την παραδώσει. Ναι, ναι, σουλτάνε μου, μόνος του!»

«Δηλαδή, μου λες ότι το μένος σας για τους Δυτικούς οφείλεται στα ελάχιστα περιθώρια κέρδους και όχι στις θεολογικές διαφωνίες;» παρατήρησε έκπληκτος και με γλυκύτητα στη φωνή του ο Μεχμέτ, με το δεξί φρύδι του ελαφρώς ανασηκωμένο.

Ο Καταβοληγός αναθάρρησε. Με αυτοπεποίθηση πήρε τον λόγο:

«Τα θεολογικά αφορούν τους θεολόγους. Είναι ζητήματα σημαντικά, δεν αντιλέγω, αλλά ανήκουν στα επουράνια – αυτά είναι για τον απλό λαό και την πίστη του. Εμένα και τους φίλους μου μας νοιάζει τι γίνεται στη γη. Όλοι αυτοί πλουτίζουν εις βάρος μας. Όσοι έμποροι Ρωμιοί ζουν σε λατινοκρατούμενα εδάφη αντιμετωπίζουν καθημερινά πολλούς περιορισμούς κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, ενώ οι ρωμαιοκαθολικοί συνάδελφοί τους έχουν υπό τον έλεγχό τους τις προσοδοφόρες επιχειρήσεις, κυρίως το μεγάλο διαμετακομιστικό εμπόριο. Και, επιπλέον, στην Κωνσταντινούπολη μια σειρά μέτρων τους προστατεύει. Χάρη σε εσένα, σεβαστουπέρτατε, μπορέσαμε κι εμείς να ανασάνουμε και να κάνουμε δουλειές με κέρδη και δεν φυτοζωούμε. Την ίδια απάντηση θα σου δώσουν όλοι όσους ρωτήσεις. Και ο Απόκαυκος Κυρίτζης, αποδώ, που έχει τις αλυκές, και ο Αγαλλιανός, με την υψηλή μόρφωση, και αρκετοί άλλοι.»

Ο Καταβοληγός έκανε μια παύση. Περίμενε κάποιο νεύμα από τον Μεχμέτ. Εκείνος του έγνεψε να συνεχίσει.

«Η Εκκλησία μας, άφθαστε σε ηρωισμό σουλτάνε, ξέρει πώς να χειριστεί τα θεολογικά ζητήματα. Εκείνο που μας πονάει εμάς τους Ρωμιούς είναι το δουλεμπόριο. Αυτοί οι αζυμίτες πλουτίζουν χωρίς αιδώ από το δουλεμπόριο. Οργιάζει αυτή η βδελυρή δραστηριότητα στα λατινοκρατούμενα εδάφη. Στενάζουν η Κρήτη, η Νάξος, η Χίος και η Ρόδος. Καταλαβαίνεις τα συναισθήματά μας, σουλτάνε μου;»

Ο νεαρός σουλτάνος δεν απάντησε. Η παρατεταμένη σιωπή του έφερε στα όριά τους τους τρεις Έλληνες.

Ύστερα από λίγα λεπτά υποχρεώθηκαν να φύγουν, καθώς ο Ιταλοεβραίος γιατρός Τζιάκομο ντι Γκαέτα περίμενε τη σειρά του για να γίνει δεκτός από τον σουλτάνο. Με ένα νεύμα του Μεχμέτ ο υπεύθυνος της φρουράς του σουλτάνου, ο γενίτσαρος Καγιανά Τουρκμάζ μπιν Μουσταφά, τους συνόδευσε έξω από την αίθουσα.

Εντίρνε (Αδριανούπολη), Κυριακή, 26 Μαρτίου 1452

Ρούμελι Χισάρ

Με τον αέρα του πολύπειρου βεζίρη, που θεωρεί το κράτος ιδιοκτησία του, ο Τσανταρλί Χαλίλ πασάς εισήλθε νευριασμένος στην Αίθουσα των Σουλτάνων του παλατιού και είπε στον Μεχμέτ:

«Ωστε τελικά ξεκινάς την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης, σουλτάνε μου; Κι εγώ το μαθαίνω από τις φήμες και τους ψιθύρους στους διαδρόμους;»

Στο πρόσωπο του Μεχμέτ διαγράφηκε το γνωστό αγνό, ειρωνικό μειδίαμα. Δεν μπορούσε κανείς να καταλάβει αν γελούσε ή ειρωνευόταν, αν ήταν γλυκό ή απειλητικό, αν ήταν χαμόγελο ή μυϊκός σπασμός.

«Αγαπητέ μου Χαλίλ, γιατί είσαι εκνευρισμένος; Η βοήθειά σου υπήρξε σημαντική όλα αυτά τα χρόνια. Καταλαβαίνεις πολύ περισσότερα από όσα αφήνεις να διαφανούν. Πολύπειρε Χαλίλ, θέλω να σταθείς δίπλα μου όπως στάθηκες και στον αοίδιμο πατέρα μου. Με ρωτάς αν ξεκινώ την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης. Δεν ξέρω να σου απαντήσω, μεγάλε βεζίρη. Με απασχολεί μόνο ο Λαιμοκόφτης. Η ανέγερση του φρουρίου θα ολοκληρώσει το όραμα του προπάππου μου. Το Αναντολού Χισάρ*, που χτίστη-

* Το Αναντολού Χισάρ ή Κάστρο της Ανατολής ήταν φρούριο στην ανατολίτικη (ασιατική) πλευρά του Βόσπορου που ανήγειρε ο σουλτάνος Βαγιαζίτ Α΄, ο επονομαζόμενος Γιλντιρίμ (Κεραυνός), ο οποίος ήταν προπάππος του Μεχμέτ.

κε επί των ημερών του Βαγιαζήτ, θα βρει επιτέλους το ταίρι του: το Ρούμελι Χισάρ*! Η ελεύθερη διέλευση των πλοίων από τα στενά είναι απαράδεκτη για την αυτοκρατορία μας, Τσανταρλί Χαλίλ πασά. Σκέψου πόσα έσοδα στερούμαστε. Πόσους ναύλους χάνουμε κάθε βδομάδα, κάθε μήνα, κάθε χρόνο. Πρέπει να δείξουμε σε όλο τον κόσμο ότι η αυτοκρατορία μας σε καμία περίπτωση δεν είναι ξέφραγο αμπέλι. Αφτέρωσε τις δυνάμεις σου για να φτιάξεις έναν επιβλητικό, ανθεκτικό πύργο μέσα στο κάστρο που θα φέρει το όνομά σου. Για τα υπόλοιπα υπάρχει καιρός».

Ο γερο-βεζίρης δεν πείστηκε σε καμία περίπτωση. Απάντηση δεν είχε πάρει. Αισθάνθηκε θιγμένος διότι ο νεαρός σουλτάνος δεν τον εμπιστευόταν. Είχε φτάσει στο σημείο να μαθαίνει τα πάντα τελευταίος. Είναι αλήθεια ότι, την ημέρα που είχε στεφθεί σουλτάνος, έναν χρόνο πριν, ο Μεχμέτ τον κάλεσε μπροστά σε όλους να καθίσει δίπλα του, στα δεξιά του. Με αυτή την κίνηση ο νεαρός σουλτάνος έσβησε κάθε σκιά του παρελθόντος.

Ήταν σαν να του έλεγε: «Χαλίλ, ξεχνώ ότι κάποτε με κατάργησες από σουλτάνο και φώναξες τον παροπλισμένο πατέρα μου για να ηγηθεί στη μάχη της Βάρνας**». Περρασμένα ξεχασμένα, γε-

* Το Ρούμελι Χισάρ ή Κάστρο της Ρούμελης άρχισε να χτίζεται το Σάββατο 15 Απριλίου 1452 και η κατασκευή του ολοκληρώθηκε την Πέμπτη 31 Αυγούστου 1452. Η τριγωνική κατασκευή, με τους 4 μεγάλους και τους 13 μικρούς πύργους, το αμυντικό τείχος πάχους 7 μέτρων και ύψους 17, με τους πυργίσκους με οροφή από μολύβι, αποτελούσε ένα εκπληκτικό οικοδομικό επίτευγμα για την εποχή. Η ικανότητα του Μεχμέτ να συντονίζει και να ολοκληρώνει θαυμαστά έργα με αστραπιαία ταχύτητα ήταν παροιμιώδης και προκαλούσε τον θαυμασμό των φίλων και εχθρών του.

** Η μάχη της Βάρνας (10 Νοεμβρίου 1444) ήταν η τελευταία αποτυχημένη προσπάθεια των δυτικών δυνάμεων να αναχαιτίσουν την προέλαση των Οθωμανών στον ευρωπαϊκό χώρο. Η συγκεκριμένη «σταυροφορία» περιέλαβε σειρά εκστρατειών στην ευρύτερη περιοχή του Δούναβη κατά το διάστημα 1443-1444, διαπραγματεύσεις (ανακωχή της Αδριανούπολης), καθώς και την εκστρατεία που κατέληξε στην αποφασιστική για τη γεωπολιτική ισορροπία των Βαλκανίων μάχη της Βάρνας.

ρο-βεζίρη, αλλά από τώρα και στο εξής μην ξεχνάς ότι ο σουλτάνος είμαι εγώ!»

Ο γερο-βεζίρης έσκυψε ταπεινά το κεφάλι και ζήτησε ευγενικά να αποχωρήσει γιατί έπρεπε να εκπληρώσει κάποια καθήκοντα. Είχε πολλά να σκεφτεί.

Καθώς έφευγε, η ομάδα εκείνων που θα παρουσιάζονταν αμέσως μετά στον Μεχμέτ παραλίγο να παρασύρει με την ορμή της τον ανήμπορο βεζίρη. Άκουσε τον σουλτάνο να δίνει διαταγές με βροντερή φωνή και να μοιράζει αρμοδιότητες για το χτίσιμο του Ρούμελι Χισάρ.

Ο νεαρός σουλτάνος μοιάζει να έχει τη λογική της αράχνης. Πλέκει έναν αόρατο ιστό και τους παγιδεύει όλους μέσα. Είναι πάντα δύο και τρεις κινήσεις μπροστά από όλους κι έχει το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού, σκέφτηκε ο Χαλίλ. Η τελευταία σκέψη τον έκανε να ανατριχιάσει.

Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος και οι ηγέτες της Δύσης

Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος-Δραγάσης ξεκινούσε την ημέρα του στις έξι το πρωί με τρία χτυπήματα του κοιτωνάριου* στην πόρτα του. Σηκωνόταν και ντυνόταν μόνος του, χωρίς καμία βοήθεια. Από την κρεβατοκάμαρά του κατευθυνόταν στη Χρυσή Αίθουσα, που μόνο χρυσή δεν ήταν πια, για να προσευχθεί μπροστά στην εικόνα του Σωτήρος η οποία ήταν τοποθετημένη σε ειδικό εικονοστάσι. Σπάνια καθόταν στον Χρυσό Θρόνο, που μόνο χρυσός δεν ήταν πια κι αυτός, για πρόγευμα. Έτρωγε ένα παξιμάδι βουτηγμένο σε λίγο λάδι, δύο αυγά και πέντ' έξι ελιές.

Η ώρα είχε φτάσει έντεκα. Ο ήλιος ήταν καυτός και η ζέστη αποπνικτική. Ο αυτοκράτορας, καθισμένος στο γραφείο του, πήρε στα χέρια του τις απαντητικές επιστολές πολλών Δυτικών ηγετών, σχετικά με το αίτημά του για αποστολή στρατιωτικής βοήθειας, που του είχαν παραδώσει οι πολύπειροι αυτοκρατορικοί πρέσβεις Ανδρόνικος Βρυνένιος Λεοντάρης και Νικόλαος Στανίσης. Την ίδια στιγμή πάνω στο εβένινο έπιπλο έπεσαν οι χοντρές στάλες ιδρώτα που κύλησαν από το μέτωπό του.

Μετά την ανάρρηση του νεαρού σουλτάνου στον θρόνο τον Φεβρουάριο του 1451, οι ίδιοι Δυτικοί ηγέτες εξακολουθούσαν να

* Θαλαμηπόλου.

θεωρούν ότι μεταξύ Κωνσταντινούπολης και Οθωμανών θα επικρατούσε μακροχρόνια περίοδος ειρήνης και να πιστεύουν ότι ο Μεχμέτ δεν διέθετε την παραμικρή ικανότητα.

Οι απαντητικές επιστολές τού άφησαν πικρή γεύση. Ιδιαίτερα εκείνη της βενετικής Γερουσίας, όπου διαφαινόταν ξεκάθαρα ότι η Γαλινοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας είχε χάσει κάθε ενδιαφέρον για τη σωτηρία της Κωνσταντινούπολης. Τη διάβαζε και την ξαναδιάβαζε και τον κατέκλυσε ένα απέραντο κύμα απελπισίας. Του έγγραφαν ότι θα προσέτρεχαν να βοηθήσουν την Κωνσταντινούπολη εάν και οι άλλες χριστιανικές δυνάμεις έπρατταν το ίδιο. Συγκεχυμένη γραφή, με ψυχρή διπλωματική γλώσσα, γεμάτη υπεκφυγές και προφάσεις.

Εν συνεχεία διάβασε την επιστολή του Γερμανού αυτοκράτορα Φρειδερίκου Γ'. Δεν ήξερε αν έπρεπε να κλάψει ή να γελάσει – ή και τα δύο. Οι σταυροφόροι της πολυθρόνας... Αξιολύπητοι, κούφιοι κομπασμοί από ηγέτες που είχαν αρκεστεί να απειλήσουν τον Μεχμέτ, αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, με αυτάρεσκες επιστολές κενές περιεχομένου. Έπειτα η ματιά του έπεσε στην απάντηση του βασιλιά της Γαλλίας, του Καρόλου Ζ', ο οποίος διατεινόταν πως η Γαλλία λόγω των εμφύλιων πολέμων δεν μπορούσε να αποστείλει βοήθεια. Τουλάχιστον αυτός είναι ειλικρινής, σκέφτηκε.

Τέντωσε προς τα πίσω το κορμί του. Η παλιά πολυθρόνα έτριξε. Μες στην απόγνωσή του είχε προσφέρει οικονομικά κίνητρα και υψηλά αξιώματα στους αριστοκράτες που με προσωπικά τους έξοδα θα συνέβαλλαν στην άμυνα της Πόλης και στους κοντοτιέρους που θα πρόσφεραν άμεσα ενίσχυση. Αυτό ήταν που τον έκαιγε, οι άμεσες ενισχύσεις.

Οι μόνοι που θα μπορούσαν να συνδράμουν άμεσα ήταν κυρίως οι δύο Ούγγροι, ο βασιλιάς Λαδίσλαος και ο Ιωάννης Ουννάδης, ο γενικός στρατηγός του ουγγρικού βασιλείου. Ο Ουννάδης ήταν

πραγματικός νταής. Γνωστός ως Λευκός Ιππότης, είχε τη φήμη ότι ήταν ο μόνος που μπορούσε να τα βάλει με τους Οθωμανούς. Η μάχη της Βάρνας όμως ήταν η απόλυτη καταστροφή. Εκείνη την ημέρα θα είχε νικήσει και απωθήσει τους Τούρκους στα βάθη της Ασίας εάν οι παπικές δυνάμεις υπό τον καρδινάλιο Τσεζαρίνι υπάκουαν στις εντολές του. Η καταστροφή του στρατεύματός του ήταν βιβλική. Αφανίστηκε ο ανθός της ουγγρικής νεολαίας – μια ολόκληρη γενιά Ούγγρων αντρών σφαγιάστηκε.

Μετά τη Βάρνα οι απαιτήσεις δεν μπορούσαν να είναι μεγάλες. Στον Ιωάννη Ουννάδη ο Κωνσταντίνος επανειλημμένως είχε υποσχεθεί να του παραχωρήσει τη Σηλυμβρία ή τη Μεσημβρία αλλά ο Λευκός Ιππότης απέφευγε να δεσμευτεί. Στον βασιλιά Αλφόνσο Ε΄ της Αραγονίας και της Νεάπολης, έναν φιλόδοξο γαλαζοαίματο, ο Κωνσταντίνος πρόσφερε τη Λήμνο. Ο Αλφόνσος ήταν ναρκισσοιστής και ονειρευόταν τον εαυτό του μέχρι και αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης. Ο Κωνσταντίνος πόνταρε στον εγωισμό και στη φιλαντία του Αλφόνσου για να τον δελεάσει ώστε να στείλει στρατιωτικές δυνάμεις για την άμυνα της Κωνσταντινούπολης, αλλά οι ικεσίες του δεν βρήκαν καμία ανταπόκριση. Ο Αλφόνσος διεξήγε πόλεμο με τη Γένοβα και το μίσος του για τους Γενουάτες ήταν απύθμενο. Ζήτησε από τον αυτοκράτορα να θέσει υπό διωγμόν τη γενουατική παροικία και να εγκατασταθούν Ισπανοί στην περιοχή και περιορίστηκε να δώσει μόνο την άδεια να συγκεντρωθούν σιτάρι και άλλα τρόφιμα, καθώς και πανοπλίες, στη Σικελία με προορισμό τη Βασιλεύουσα. Ο πρέσβης Λεοντάρης τον ευχαρίστησε θερμά εξ ονόματος του αυτοκράτορα.

Ο Κωνσταντίνος δεν μπήκε καν στον κόπο να απαντήσει στο αίτημα του Αλφόνσου να απομακρύνει τους Γενουάτες. Θα έδινε εντολή όμως στον έμπιστο ναύαρχό του, τον Φλαντανελλά, να πλεύσει με τη μεγάλη αυτοκρατορική γαλέρα στη Σικελία για να φορτώσει το σιτάρι και τις πανοπλίες.

Συν τοις άλλοις, ο δούκας της Βουργουνδίας Φίλιππος τον διαβεβαίωνε ότι, εάν και εφόσον ο νεαρός σουλτάνος πολιορκούσε την Κωνσταντινούπολη, ο ίδιος ως αρχηγός του Χρυσόμαλλου Δέρατος θα έστελνε μια μικρή ομάδα από γενναίους και εξαιρετους ιππότες. Όχι περισσότερους όμως από δέκα αποφασισμένους άντρες, γιατί ήταν σε δεινή οικονομική θέση ύστερα από τις μακροχρόνιες πολεμικές συγκρούσεις με τους Άγγλους.

Ο Κωνσταντίνος ολοκλήρωσε την ανάγνωση των επιστολών. Σαν να μην έφταναν όλα αυτά, ο ποντεστά* του Πέραν, ο Άντζελο Λομελίνο, βιάστηκε να δηλώσει ουδετερότητα. Και όχι μόνο αυτός αλλά κυρίως η πατρίδα του, η Γένοβα. Η Γένοβα και τα συμφέροντά της! Ο Λομελίνο είχε στείλει στον Κωνσταντίνο τον Λουτσιάνο Σπίνολα και τον Μπαμπιλάνο Παλαβιτσιόνη, έμπειρους διπλωμάτες, που γνώριζαν καλά τα των Οθωμανών. Στα αυτιά του Κωνσταντίνου ηχούσαν ακόμη τα τελευταία λόγια του Παλαβιτσιόνη, καθώς διάβαζε την απαντητική επιστολή του ποντεστά:

«Αξιοσέβαστε αυτοκράτορα, αποφασίσαμε, με πολλή οδύνη, είναι η αλήθεια, να τηρήσουμε την αρχή της ουδετερότητας σε περίπτωση που ο Μεχμέτ Β΄ κάνει οποιαδήποτε κίνηση για να πολιορκήσει την Κωνσταντινούπολη».

Τελειώνοντας την ανάγνωση της επιστολής, ο Παλαβιτσιόνη πρόσθεσε:

«Θα κοινοποιήσουμε το μήνυμα και στον σουλτάνο».

Γιατί βιάζονται τόσο; αναρωτήθηκε ο Κωνσταντίνος. Αν πέσει η Κωνσταντινούπολη, θα έρθει μια ώρα αρχύτερα και η δική τους σειρά.

Χαμογέλασε πικρά καθώς θυμήθηκε την αμηχανία τους όταν

* Ο επιλεγμένος από τη μητρόπολη της Γένοβας και διορισμένος ως πρέσβης στο ανάκτορο του Βυζαντινού αυτοκράτορα. Χειριζόταν τις εμπορικές υποθέσεις της κοινότητας, βοηθούμενος από ένα συμβούλιο είκοσι τεσσάρων ατόμων – διοικητικούς υπαλλήλους και γραμματείς.

τους ρώτησε εάν θα εμπόδιζαν όποιον γενναίο χριστιανό Γενουάτη επέλεγε αυτοβούλως να υπερασπιστεί την Κωνσταντινούπολη.

Οι δύο πρέσβεις κοιτάχτηκαν μεταξύ τους και αμέσως μετά στράφηκαν προς εκείνον.

«Όχι βέβαια, σε καμία περίπτωση. Οι Γενουάτες είναι ελεύθεροι άνθρωποι, με ελεύθερη βούληση», του είπαν διστακτικά.

Τις σκέψεις του διέκοψε ο μέγας λογοθέτης Γεώργιος Σφραντζής, ο επικεφαλής της πολιτικής διοίκησης του κράτους.

«Τι νέα μου φέρνεις, Γεώργιε;» είπε ο αυτοκράτορας.

«Υπάρχει θέμα με τον Ούγγρο χυτευτή», τον πληροφόρησε ο μέγας λογοθέτης. «Γκρινιάζει συνεχώς για τα λεφτά του και ζητά ακρόαση από εσένα, Κωνσταντίνε».

Το πρόσωπο του αυτοκράτορα συννέφιασε:

«Διαμήνυσέ του ότι θα τον δω σε μια εβδομάδα από τώρα. Μέχρι τότε θα κοιτάξω να δω τι μπορώ να κάνω με την αμοιβή του».